

Nuomonė dėl Žmogaus palaikų tvarkymo įstatymo projekto Nr. XP-1503(3) (2007 m.)

1. Lietuvos bioetikos komiteto kolegijos narių nuomone, yra problemiška [įstatymo projekto](#) 17 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostata, kad „universitetams, turintiems medicinos laboratorijas, žmogaus palaikai perduodami, kai asmuo yra neatpažintas arba neturi artimųjų ar giminaičių, <...>“.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso 2.25 straipsnis („Teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą“) numato, kad asmuo raštu gali nustatyti savo kūno panaudojimo būdą po mirties, laidojimo tvarką ir būdą. Taigi asmuo, būdamas veiksmus, testamentu gali nuspręsti dėl savo kūno panaudojimo tikslo ir mokymo tikslams, nes šis tikslas neprieštaruoja viešajam interesui. Minėta įstatymo projekto nuostata įtvirtintų galimybę mokymo tikslais naudoti pažeidžiamų asmenų kategorijai priskiriamų asmenų (neatpažintų ar asmenų, kurie neturi artimųjų ar giminaičių) palaikus be jų išreikštos valios.

Todėl svarstyтина, ar įstatymu numatomas toks palaikų panaudojimas nors ir viešąjį interesą atitinkantiems tikslams, yra teisingas ir teisėtas. Svarbu pažymėti, kad daugelyje Europos Sąjungos šalių yra įteisintas reikalavimas gauti išankstinį (asmeniui gyvam esant) sutikimą jo kūną po mirties panaudoti mokymo tikslams (įformintą testamentu ar kitu dokumentu), nenumatant galimybės mokymo tikslams naudoti asmenų, nepareiškusių išankstinės valios, palaikų.

Kita vertus, suprantama, kad tiek medikams, tiek visuomenei (pacientams) yra labai svarbi galimybė būsimumų medicinos specialistų mokymo procese naudoti mirusiųjų kūnus. Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kad nustatant reikalavimą mirusiojo palaikų panaudojimui privalomai gauti išankstinį mirusio asmens raštu įformintą sutikimą, dar keletą metų aukštosiose mokyklose nebūtų sudaroma galimybė mokymo procese naudoti žmogaus palaikus.

Todėl siūlytume įstatymo projekte numatyti, kad neatpažintų arba neturinčių artimųjų ar giminaičių asmenų palaikai nebūtų naudojami mokymo tikslais. Atsižvelgiant į anksčiau minėtas aplinkybes, siūlytume svarstyti galimybę papildyti įstatymo projektą nuostata, kad pereinamuoju laikotarpiu (kol bus pasirengta laikytis Europoje vyraujančio asmens valia įtvirtinamo sutikimo po mirties dovanoti kūną mokymo tikslams principo), tais atvejais, kai nėra išankstinio mirusio asmens raštu įforminto sutikimo, žmogaus palaikai mokymo tikslais gali būti panaudojami tik gavus giminaičių (artimųjų) sutikimą bei numatyti tokio sutikimo gavimo tvarką (siūlytina taikyti analogiją su Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata).

2. Įstatymo projekto 2 straipsnio 17 dalyje žmogaus palaikai apibrėžiami kaip „mirusio žmogaus kūnas, jo dalys ar priešlaikinio gimdymo vaisius iki palaidojimo, kremavimo ar balzamavimo ilgalaikio saugojimo tikslais“. Remiantis medicinine literatūra, sąvoka „priešlaikinio gimdymo vaisius“ apima tik gimdymų, įvykusių tarp 22 ir 37 nėštumo savaitės, vaisius. Praktika rodo, kad yra šeimų, kurios nori palaidoti ir persileidimų, įvykusių iki 22 savaičių amžiaus, vaisius, tačiau laikantis galiojančių teisės aktų reikalavimų, negali to daryti (2000 m. gegužės 3 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. 242 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 66:2000 „Medicininis atliekų tvarkymas“). Įstatymo projektas nereglamentuoja šio klausimo. Todėl siūlytina apsvarstyti galimybę įstatymo projekte aptarti ir žmogaus embriono ar vaisiaus iki 22 savaičių amžiaus palaikų kremavimo ar laidojimo galimybes, kai yra pareiškiamas tokia šeimos valia. Taip pat siūlytume apsvarstyti galimybę įstatymo projekte apibrėžti sąvoką „priešlaikinio gimdymo vaisius“.